

Halk Anlatılarının Epik Kuralları Işığında Bir Destan İncelemesi

Yasemin KURTLU¹ - Büşra KOÇAK²

¹MEB, Erzurum, Türkiye

²Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Ağrı, Türkiye

Özet

Oğuz Kağan Destanı Türk kültür ve edebiyat tarihine damgasını vurmuş destanlardan biridir. Destanın bu yönü onu birçok açıdan incelenmeye değer kılmaktadır. Bu çalışmada Oğuz Kağan Destanı'nın Axel Olrik'in Epik Kuralları doğrultusunda incelenmesi amaçlanmıştır. Halk anlatılarının ortak ilkeler etrafında şekillendiğini belirten Axel Olrik tarafından belirlenen epik kuralları evrensel düzeyde halk anlatılarının taşınması gereken özelliklerin bir özeti olarak kabul edilebilir. Axel Olrik bu kuralları on beş madde altında toplamış ve birçok halk anlatısı üzerinde tespit etmeye çalışmıştır. Bu çalışmada Oğuz Kağan Destanı'nın İslamiyet öncesi döneme ait versiyonu üzerinde çalışılmıştır. Anadolu veya başka bir coğrafyada ortaya konulan anlatıların incelenmesinde Olrik'in kurallarının kullanılması ile hem epik kurallarının hem de Türk sözlü ve yazılı kültür geleneğinin en güzel örneklerinden biri olan Oğuz Kağan Destanı'nın evrensellik boyutları görülebilecektir.

Anahtar Kelimeler: Destan, Oğuz Kağan, Epik Kurallar

The Epic Study in the Light of Epic Laws of Folk Stories

Abstract

The epic of Oğuz Khan is one of the most important epics in Turk culture and literature. It is worth to investigate in many respects because of the aspect of Oğuz Khan Epic. It is aimed to study Oğuz Khan Epic in the light of epic laws of Axel Olrik in this paper. Axel Olrik indicated that folk stories have shaped around the common principles and the epic laws can be accepted as a summary for the characteristics of common folk stories. Axel Olrik put these laws together as 15 objects and tried this law to establish on many folk stories. A kind of Oğuz Khan Epic in the previous history of Islam was studied in this study. In the study, it can be seen that the universal standards of Oğuz Khan Epic that is one of the best examples of Turk verbal and written culture in the investigation of stories around the Anatolia or another region with the use of Olrik laws.

Keywords: Epic, Oğuz Khan, Laws of Axel Olrik

1. Giriş

Kültür, dil aracılığıyla oluşturulan ve gelecek nesillere aktarılan bir birikimdir. Dil ve dille ortaya konulan edebî ürünler kültürü oluşturan ve kültürün taşıyıcısı olan unsurlardır. Dünya üzerinde pek az millet kültürel ve tarihi birikimini asırlar ötesine taşımayı başarmıştır. Şüphesiz Türk mil-

leti de bu milletler arasında gösterilebilir. Türk milletinin çağlar içinde yaşadığı devrim, savaşlar, göçler, inanç sistemleri vb. hepsi birlikte düşünüldüğünde çok zengin bir kültürel miras oluşturduğu görülmektedir. Bu kültürel mirası konu edinen edebî ürünler sözlü kültür ürünleriyle şekillenmeye başlar ve en güzel ifadelerini yazıyla bulur.

Sorumlu Yazar:

Ağrı İbrahim Çeçen
Üniversitesi, Eğitim
Fakültesi, Ağrı, Türkiye,
bkocak@agri.edu.tr

Türk anlatı türünün yazıya geçirilmiş en zengin ürünlerinden biri Oğuz Kağan Destanı'dır. Sahip olduğu zengin sembolik ifadelerle Oğuz Kağan Destanı bir milletin hayata kalma mücadelesinin en güzel örneklerini sunmaktadır.

Türk ve dünya edebiyatında var olan pek çok anlatı türü ve özellikle destanlar halk bilimcilerin araştırma konusu olmuştur. Bu araştırmacıardan biri de halk anlatılarının ortak ilkeleri olduğunu belirten Axel Olrik'tir. Olrik geliştirmiş olduğu epik kuralları ışığında halk anlatılarını incelemiştir. Olrik'in (1909) geliştirmiş olduğu "Halk Anlatılarının Epik Kuralları" birçok çalışmada kullanılmıştır. Özcan (1996), Adıgüzel (1999), Yılmaz (1999), Gülmen (2008), Yılmaz (2009), Erdoğan (2010), Kılıç (2011), Akyüz (2012), Zariç (2007; 2012), Tuncel (2013), Çiftçi (2013), Bars (2014a; 2014b) çalışmalarında farklı edebî türler üzerinde çalışmışlardır. Bu çalışmada da Oğuz Kağan Destanı "Axel Olrik'in Epik Kuralları" ışığında incelenmiştir.

2. Destan ve Oğuz Kağan Destanı

Destanlar sözlü edebiyatın yazılı edebiyat ürünlerine dönüşmüş en güzel örnekleri ve geçmişin izlerini yansıtan birer kültür hazineleridir. Destanlar bir milletin elem ve kederleriyle; sevinç ve coşkularıyla bütün duygu ve düşüncelerini; millet olma yolundaki çabalarını ve bu çabalardan doğan ve taze tutulması istenen hatıralarını; geleceğe yönelik emellerini derleyip toplayan zengin edebî hazinelerdir. Destanlar bir milletin kültür ve medeniyet çizgilerini, diğer kültürlerle ilişkilerini ve bu ilişkilerin sınırlarını, üstünlük ve etki alanlarını tespit etme imkânı sunar (Sepetçioğlu, 1972).

"Destan" sözcüğü dilimize Farsçada "efsane, mesel ve hikâyet-i güzeştegan" anlamında kullanılan "dastan" kelimesinden ses ve anlam değişikliği ile geçmiştir. Türkçede ilk defa ne zaman kullanıldığı tam olarak bilinmeyen destan kelimesinin İslamiyet sonrasında kullanılmaya başlandığı tahmin edilmektedir (Çobanoğlu, 2003). Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlük'te (2005, s. 510) "Tarih öncesi tanrı, tanrıça, yarı tanrı ve kahramanlarla ilgili olağanüstü olayları konu alan şiir epope... Bir kahramanlık hikâyesini veya olayı anlatan, koşma biçiminde, ölçüsü on bir hece olan halk şiiri" olarak tanımlanmaktadır. "Destanlar, milletlerin din, fazilet ve millî kahramanlık maceralarının manzum hikâyeleridir" (Banarlı, 2004, s. 13). "Destanlar bir milletin bütün varlığını, elemelerini, kederlerini, sevinç ve coşkularını, kısaca bütün duygu ve düşünce yapısını oluşturan zenginlik hazineleridir. Milletlerin millet olma yolundaki çabalarından izler taşır ve bu çabaların hatıraları ile geçmişle gelecek arasındaki zamanı canlı ve taze tutar" (Sepetçioğlu, 1995, s. 7).

Batı dillerinde, Türkçedeki kahramanlık temalı ve olağanüstü motifli halk anlatıları olan "destan" terimine karşılık olarak, çok yaygın olarak epope, epos ve epic gibi terimler kullanılmaktadır (Oğuz, 2004). Destanların oluşması uzun bir zaman dilimine yayılır. Bunun için de meydana getirildiği yüzyılların birikimiyle ait olduğu kültürün izlerini yansıtır.

Destanlarda ilk insanların inanışları ya da bir milleti derinden etkileyen olaylar ele alınır. Bu konular ne tamamen gerçek ne de tamamen olağanüstü bir şekilde anlatılır. Coşkulu bir anlatımın kullanıldığı destanlar manzum şekilde, sıfatlar ve süslü ifadelerle sözlü olarak nesilden nesile aktarılır ve en sonunda yetkin bir şair ya da halk ozanı tarafından yazıya geçirilir.

Destanın meydana gelmesi için önce en eski bir devirde bir milletin başından geçen ya da bütün kavmi derinden sarsan, unutulmayan ve dile getirilen büyük bir olayın veya maceranın yaşanması gerekir. Bu, destanın çekirdek safhasıdır. Sonra millî hayatın yine uzun zaman büyük maceralar içinde geçmesi ve ilk çekirdeği devamlı olarak beslemesiyle destanın oluş safhası meydana gelir. Bu safhada büyüyen çekirdek tamamlanmış bir destan halinde sözlü olarak anlatılmaya devam eder. Sözlü malzemenin yazıya geçirilmesiyle tespit safhası da tamamlanmış olur (Özarslan, 1998).

Destan kahramanları sahip oldukları olağanüstü özellikleriyle içinden çıktıkları toplumların idealize edilmiş tipleridir. Bu nedenle hem fiziki hem de psikolojik bakımdan farklı özellikler gösterirler. Ancak destan kahramanlarına yüklenen bu özellikler çoğu zaman sembolik şekilde ifade edilir (Duyamaz, 2007). Ancak masal ve efsanelerdeki olağanüstü özellik taşıyan motiflerle destan motiflerini birbirinden ayırmakta fayda vardır. Çünkü destanlardaki olağanüstü özellikler ve olaylar genelde kutsi bir boyuta sahiptir. Bu motifler ve sembolik anlatımlar bütünü ile ait olduğu toplumun yaşantısına yön verecek güçtedir. Destanlardaki doğüstü motifler maddi ve manevi açıdan millîlik gösterirken, efsane ve masallardaki olağanüstü motiflerde bu özellik yoktur (Öztürk, 1980).

Her köklü millet de olduğu gibi Türk milleti de tarihi gelişim sürecinde millî benliklerinin imzasını taşıyan destanlar meydana getirmiştir. Bu destanlardan biri olan "Oğuz Kağan Destanı, Türklerin Oğuz boyunun tarihî hayatını destanî biçimde dile getiren millî destanlarından biridir" (Bars, 2013, s. 181).

Oğuz Kağan Destanı'nın günümüzde iki yazı şekli vardır. Bunlardan biri Uygur yazısı ile yazılmış olan İslamiyet öncesi döneme ait metindir. Diğer metin ise İslamiyet'in kabulü sonrasında yazıya geçirilmiş olup Reşidü'd-Dîn'in Camiu't- Tevârih'inde yer alır (Aksoy, 2000). "Oğuz Kağan Destanı'nın en eski şekli olan Uygur yazmasında baş ve son kısımlar eksiktir. Bu, destanın daha geniş olduğunun işaretidir. Bu konuda yapılan çalışmalarda ortak kanat Oğuz Kağan Destanı'nın Dede Korkut'a kadar uzanan devasa bir epiğin parçası olduğu noktasındadır" (Özarslan, 1998, s. 428).

Türk kültür tarihinin önemli eserlerinden biri olan Oğuz Kağan Destanı'nın W. Bang ve G.R. Rahmeti tarafından günümüz Türkçesine çevrilmiş nüshası eksik olmasına rağmen çok değerli bilgiler içermekte ve Türk dini hayatına, göçebe hayat tarzına, hâkimiyet anlayışına ve dünyayı algılama biçimine ışık tutmaktadır (Onay, 2013).

Destanın içeriğini Oğuz Kağan'ın dünyaya gelişi, büyümesi, canavarı öldürmesi, boylara ad vermesi, yurdunu

oğulları arasında bölüştürmesi ve vasiyeti oluşturmaktadır (Aksoy, 2000). Destanın ana konularını ise Oğuz'un cihan fethini gerçekleştirme arzusu, bu arzunun ortaya çıkış nedenleri ve bunu gerçekleştirme için kendisine yardımcı olan kişiler oluşturmaktadır.

Destan kahramanı Oğuz'un gerçekte, Türk-Hun hükümdarı Mete olduğu ve Mete'nin tarihi kişiliği ile destan kahramanı Oğuz'un serüvenleri arasında büyük bir benzerlik olduğu da ifade edilmiştir (Turan, bt.). Bayat (2006), destan kahramanı olarak adı geçen Oğuz Kağan'ın, milattan önce ikinci yüzyılda büyük bir Türk imparatorluğu kurmayı başaran gerçek bir tarihî şahsiyet olduğunu ifade ederken, Yılbır (2006, s. 52) ise "Asıl adı Mete olan ve Tümen Yabgu'nun oğlu olarak bilinen Oğuz Han M.Ö. 209 ile 174 yılları arasında Kuzeydoğu Asya'da kurulmuş olan Türk devletini, Çin'den Hazar Denizi'ne kadar bütün Kuzey Asya'ya yayılmış ve Çin'i hükmü altına almış bir büyük imparatorluk haline getirmiştir" ifadesini kullanmıştır.

3. Axel Olrik'in Epik Kuralları ve Oğuz Kağan Destanı

Halk anlatılarının ortak ilkeler etrafında şekillendiğini düşünen Axel Olrik, 1909 yılında "Halk Anlatılarının Epik Yasaları" adlı eserini yayınlamıştır. Bu yasalar halkbilimi çalışmalarında önemli bir yere sahiptir. "Axel Olrik'in epik kuralları edebî ürünlerin evrensel geçerliliği olan konu birliği, yoğunlaşma, yapı ve mantık gibi genel kurallardır" (Çobanoğlu, 2012, s. 123).

Olrik (1994a) "Halk Anlatılarının Epik Yasaları" başlıklı çalışmasında halk anlatılarının içeriklerinin birbirine benzediğini söyler. Herhangi bir kişi yabancı olduğu bir halkın edebiyatını okuyunca, bu halk ve onun geleneksel anlatıları o kimseye daha önce karşılaşmış hissini yaşatır. Olrik de söz konusu ortak hissi oluşturan unsurları belirlemek için yola çıkar. Avrupa merkezli çalışan Olrik'in epik kurallarını belirlerken hangi ülkelerin anlatılarını incelediğine ilişkin kesin bir bilgi bulunmamaktadır (Gülmen, 2008).

Olrik'e göre (1994a) bu kurallar tüm Avrupa halk edebiyatına ve hatta daha uzak toplumların edebiyatına bile uygulanabilir. Bu kuralların uygulanabileceği edebi türler içinde ise mitler, türküler, kahramanlık destanları ve yerel efsaneler sayılabilir.

Bu kuralların her yana uzanan benzerliğine karşı, ulusal özellikler sadece ağız farklılıklarına benzetilmektedir. Hatta halk anlatılarının geleneksel kategorilerine bile Sage yapısının bu genel ilkeleri egemen olmuştur. Bu ilkelere kural diyebiliriz, çünkü bu ilkelere sözlü edebiyatın yaratma özgürlüğünü yazılı edebiyatımızda olduğundan çok değişik ve katı bir biçimde sergilemektedir (Olrik, 1994a, s. 2).

Olrik'in "Epik Kuralları" şu şekilde sıralanabilir (Çobanoğlu, 2012):

1. Giriş ve Bitiriş
2. Yineleme
3. Üçleme

4. Bir Sahnede İki
5. Zıtlık
6. İkizler
7. İlk ve Son Durumun Önemi
8. Anlatımda Tek Çizgililik
9. Kalıplaştırma
10. Büyük Tablo Sahnesi
11. Anlatı Mantığı
12. Olay Örgüsünde Entrika Birliği
13. Epik Birlik
14. İdeal Epik Birlik
15. Dikkati Baş Kahraman Üzerine Toplama

3.1. Giriş ve Bitiriş Kuralı

Epik Kuralları'nın ilki "Giriş ve Bitiriş Kuralı"dır. Bu kuralda anlatı birden bire başlamaz ve birden bire bitmez. Anlatının seyri durgunluktan coşkunluğa ve coşkunluktan durgunluğa doğrudur (Olrik, 1994a).

Oğuz Kağan Destanı, "Bir gün Ay Kağan'ın gözü parladı" (Banarlı, 2004, s. 17) ifadesiyle başlar. Oğuz Kağan dünyaya geldikten birtakım olağanüstülüklerle kısa sürede konuşur, büyür ve yürür. Çok güçlü bir yiğit olarak yetişir. Sırasıyla halkına zulmeden canavarı yener, evlenir ve çocuk sahibi olur, Altun Kağan'la dost olur, gök tüylü gök yeleli erkek kurt kendisine yol gösterir, Urum Kağan'la mücadele eder ve yener, Uruz Beg ile dost olur, Ulug Ordu Beg'in yardımıyla önüne çıkan İtil Nehri'ni aşar, Karluk Bey yardımıyla kaçan atına tekrar kavuşur, Çürçet Kağan'la mücadele eder ve yener, Barmaklığ Çosun Bilig (Kangaluğ)'in yardımıyla yükünü taşır, Masar Kağan ile mücadele eder, Oğuz Kağan'ın veziri Uluğ Türk bir rüya görür ve Kağan'a anlatır, Oğuz Kağan üç oğlunu doğuya üç oğlunu da batıya gönderir, oğulları döndükten sonra ulu kurultayı toplayıp ziyafet verir ve ülkesini oğulları arasında paylaşır nasihatte bulunur. Destanın sonunda oğullarına nasihatte bulunur:

Ay oğullar köp men aşdum
(Ey oğullarım! Ben çok yaşadım)

Uruşgular köp men kördüm
(Ben çok savaşlar gördüm)

Çıda birle köp ok atdum
(Çıda ile çok ok attım)

Aygır birle köp yürüdüm
(Aygır ile çok yürüdüm)

Düşmanlarını ığlagurdum
(Düşmanları ağılattım)

Dostlarımı men költürdüm
(Dostlarımı ben güldürdüm)

Kök Tengriye men ötedim
(Gök Tânnı'ya (borcumu) ödedim)

Senlerge biremen yurtum
(Sizlere (de) yurdumu veriyorum) (Banarlı, 2004, s. 20).

Nasihatler destanın sonunda yer alır. Ancak destanda anlatıcı Oğuz Kağan'ın beylerine yemek vermesiyle ve çocuklarına ülkesini bölüştürmesiyle anlatının sona erdiğini hissettirir. Oğuz Kağan Destanı incelendiğinde destan yapısının bu kurala uygun şekillendiği söylenebilir.

Destanın seyri incelendiğinde durgunluktan coşkunluğa geçiş ve sonra yeniden coşkunluktan durgunluğa geçiş olduğu görülür. Oğuz Kağan'ın doğumuyla başlayan coşkunluğun artışı Masar Kağan'ın yenilmesinden sonra azalmaya başlar ve Oğuz Kağan'ın ülkesini oğullarına paylaştırıp nasihatte bulunmasıyla yeniden durgunluk hâkim olur.

3.2. Yineleme Kuralı

Halk anlatılarının diğer bir kuralı da “Yineleme Kuralı”dır. Edebiyatta yineleme konuya önem kazandıran araçlardan biridir. Ancak halk anlatıları ayrıntılara inme tekniğinden yoksun olduğu için geleneksel sözlü edebiyatın konuya önem kazandırmada tek yolu yinelemedir. Yineleme anlatıda bazen gerilimi artırıcı bazen de basittir. Önemli olan yineleme olmadan anlatının tam olarak kendi biçimini kazanamayacağıdır. Yinelemeler genel olarak üç sayısına bağlıdır. Ancak yedi, on iki ve bazen başka sayılarla yapılan yinelemelerde de halk anlatılarında rastlanmaktadır (Olrik, 1994a).

Oğuz Kağan Destanı incelendiğinde Oğuz Kağan'ın canavarla mücadelesinin üç defa tekrar edildiği ilk olarak göze çarpmaktadır. Oğuz Kağan'ın ilk hanımından üç ve ikinci hanımından üç çocuğunun olması ve bunun tekrar edilmesi, Oğuz Kağan'ın üç kağanla savaşa girmesi yineleme kuralına verilebilecek örneklerdir. Oğuz Kağan'ın her bir karısından olan üç çocuğunun isimleri Gün, Ay, Yıldız ve Gök, Dağ ve Deniz'dir. Yine Oğuz Kağan'ın yayları ve okları üçe bölmesi de tekrarlardandır.

Destandaki yinelemelerde dört ve kırk sayılarına da rastlanmaktadır. Oğuz Kağan'ın dört yöne yarlık yollaması, dört bucağın kağanı olması, dört adamından yardım görmesi, gök tüylü gök yelesi erkek kurdun dört defa karşısına çıkması dört sayısının yinelenişini; kırk gün sonra büyümesi, yürütmesi, oynaması; kırk masa ve kırk sıra yaptırması, kırk gün sonra Muz Dağ denilen dağın eteğine gelmesi, ordugâhın sağ ve yol yanına kırk kulaç ağaç diktirmesi, kırk gün kırk gece yiyip, içip, sevinilmesi ise kırk sayısının yinelenişini göstermektedir. Üç, dört ve kırk sayılarının destan içinde tekrarlanması ile Axel Olrik'in “Yineleme Kuralı”nın Oğuz Kağan Destanı'nda görüldüğü söylenebilir.

3.3. Üçleme Kuralı

Olrik'e göre (1994a) üç sayısı kendi başına bir kuraldır; masal, mit ve yerel efsanelerde sayısız kere görülür. Üç geleneksel anlatılarda karşılaşılan insan ve nesnelere en yüksek sayıdır ve halk anlatılarını çağdaş edebiyattan ve gerçeklerden ayırıcıdır. Üç sayısı halk anlatılarının büyük bir bölümünde korunmaktadır. Gerçek halk anlatılarında üçlemeler yıkılmaz egemenliğinin korunmaktadır.

Oğuz Kağan Destanı incelendiğinde üçlemelere sıklıkla rastlanılmaktadır. Oğuz Kağan'ın üç defa canavarla savaşması, her iki eşinden de üçer çocuk sahibi olması, üç farklı hakanla savaşması, Uluğ Türk'ün rüyasında üç ok görmesi, Oğuz'un oğullarının bulunduğu yay ve oku üçe bölmesi, üçleme kuralının Oğuz Kağan Destanı'ndaki karşılıkları olarak karşımıza çıkar. Axel Olrik'in “Üçleme Kuralı”nın Oğuz Kağan Destanı'nda görüldüğü ve bu yönüyle destanın gerçek halk anlatısı özelliği taşıdığı söylenebilir.

3.4. Bir Sahnede İki Kuralı

Bu kurala göre bütün anlatı boyunca bir sahnede en fazla iki kişi ortaya çıkar. Bu kural halk anlatılarının katı bir kuralıdır. Halk anlatılarında üç veya daha fazla kişinin konuşmasına yer verilmemektedir (Olrik, 1994a).

“Oğuz, çıda ile canavarın başına vurdu” (Banarlı, 2004, s. 18) ifadesi ile anlatılan sahne Oğuz Kağan Destanı'nda bu kuralın ilk örneğidir. Bu sahneden sonra Oğuz Kağan'ın birinci eşiyle karşılaştığı sahne, “Gördü ki bu ışığın arasında bir kız var” (s. 19); ikinci eşiyle karşılaştığı sahne, “Bir ağacın kovuğunda bir kız vardı” (s. 19); Urum Kağan'la karşılaştığı sahne, “Oğuz Kağan gazaba gelip onun üzerine atlanmak diledi” (s. 19); kurtla karşılaştığı sahne, Uluğ Türk ile konuştuğu sahne, “Uykudan sonra düşte gördüğünü Oğuz Kağan'a bildirdi” (s. 20) bir sahnede iki kuralının örnekleri olarak verilebilir.

Destanda Oğuz Kağan'ın oğullarıyla aynı sahnede paylaştığı bölümlerde “Ey büyük oğullarım” ve “Ey küçük oğullarım” (s.20) ifadelerine yer verilmesi göz önünde bulundurulduğunda Oğuz Kağan'ın karşısında, oğullarının “küçük” ve “büyük” kavramlarıyla bir olarak ele alındığı -Oğuz Kağan ve büyük oğulları, Oğuz Kağan ve küçük oğulları- bunun bir sahnede iki kuralına uygun olduğu söylenebilir.

3.5. Zıtlık Kuralı

Bir sahnede iki kuralının tamamlayıcısı olan “Zıtlık Kuralı” anlatılarda her zaman var olan kutuplaşmanın göstergesidir. Kuvvetlinin karşısında akıllı ya da kurnaz; hüznünün karşısında neşeli; gencin karşısında ihtiyar; iyinin karşısında kötü; cömerdin karşısında cimri ve büyüğün karşısında küçük mutlaka bulunur. Zıtlık kuralı, halk anlatısının başkahramanına zıt özellikte ve eylemlerdeki diğer bireylere kadar etkili olur (Olrik, 1994a).

Oğuz Kağan Destanı'nda başkahramanın canavar, Urum Kağan, Çürçet ve Masar Kağan'la karşılaşmaları zıtlaşmanın örnekleridir. Bu karşılaşmalar aynı zamanda güçlü ile zayıfı da ortaya koyar. Oğuz Kağan'ın düşmanları güçlüdür ama Oğuz Kağan onları yenerek daha güçlü olduğunu ispat eder. Buradan hareketle destandaki zıtlık kuralının başkahramanın yüceltilmesine hizmet ettiği söylenebilir.

3.6. İkiizler Kuralı

Bu kurala göre ikiizler kelimesi geniş anlamıyla birlikte ele alınmakla birlikte anlatıya göre gerek gerçek anlamda ikiiz

olma durumunu ya da aynı rolde olan iki kişiyi ifade etmektedir. Aynı rolde ortaya çıkan iki kişi aynı özelliklerle betimlenir (Olrik, 1994a). Altun Kağan'ın Oğuz Kağan'a biat etmesi ve onunla aynı doğrultuda hareket etmesi; Uruz Bey'in oğlunun Oğuz Kağan'la birlikte hareket etmesi bu kuralın destandaki karşılığıdır. Ayrıca destanda Oğuz Kağan'ın zaman zaman karşısına çıkarak ona yol gösteren kurt da bu kuralı yansıtmaktadır. Oğuz Kağan nasıl ki kendi milleti için bir yol gösterici ise kurt da Oğuz Kağan için bir yol göstericidir. Aynı şekilde Oğuz Kağan'ın veziri de yol gösterme ve akıl verme açısından Oğuz Kağan ile ikizler kuralını oluşturmaktadır.

3.7. İlk ve Son Durumun Önemi Kuralı

Olrik'e göre (1994b) bu kural; peş peşe gelen olay ve kişilerden en önemli olanın en öne gelmesidir. Anlatıda son gelen kişi duygudaşlık doğurur. Bu kural halk anlatılarının en önemli özelliğidir.

Oğuz Kağan'ın canavarı yenmesi, ülkesini genişletmesi ve çocuklarına nasihati peş peşe sıralanan olaylardır. Oğuz Kağan'ın nasihatleri anlatının en son ama birincil ögesidir. Oğuz Kağan çocuklarına verdiği nasihatte doğru olmalarını, ülkelerine sahip çıkmalarını vasiyet etmektedir. Bu nasihat metin boyunca da görülen bir ve büyük Türk devletini kurma anlayışının bir özeti olarak yorumlanabilir. Oğuz Kağan ömrü boyunca gerçekleştirdiği devleti koruma ve yüceltme idealinin çocukları tarafından da sürdürülmesini istemektedir. Yine bu nasihatte Oğuz Kağan dostlarını güldürdüğünden, düşmanlarını ağlattığından ve Tanrı'ya borcunu ödediğinden bahsetmektedir. En sonda olanın en önemli olduğu düşünüldüğünde Oğuz Kağan'ın serüveninde önemli olan Tanrı'ya olan borcun ödenmesi yani Türk kültür yapısına göre Tanrı tarafından verilen devleti yönetme yetkisi olan "kut"un gereklerinin yerine getirilmiş olmasıdır. Ayrıca metnin sonuna doğru ortaya çıkan Uluğ Bey'in gördüğü rüya "sonuncu gelen kişi anlatının duygudaşlık doğurduğu kişidir" düşüncesini desteklemektedir. Çünkü Uluğ Bey gördüğü rüyayı yorumladıktan sonra ettiği duada Gök Tanrı'nın bütün dünyayı Oğuz Kağan'ın nesline vermesini dilemektedir. Oğuz Kağan da Uluğ Bey'den aldığı nasihatler akabinde ülkenin dirliği ve devamı için yönetimi oğulları arasında ülkesini doğu ve batı olmak üzere tanzim eder. Bu örnekler göz önünde bulundurulduğunda Oğuz Kağan Destanı'nda "İlk ve Son Durumun Önemi Kuralı"nın sağlandığı görülmektedir.

3.8. Anlatımda Tek Çizgилilik Kuralı

Halk anlatıları her zaman tek çizgi üzerinde ilerler ve eksik kalan ayrıntıları tamamlamak için geriye dönüş yapılmaz. Daha önceki olaylar hakkında bilgi verilmek gerekirse; bu bir konuşma içinde verilir. Kahraman hep ileriye doğru hareket eder. (Olrik, 1994b)

Oğuz Kağan Destanı'nın incelendiğinde tek çizgi üzerine gelişen bir olay akışının varlığı görülmektedir. Oğuz Kağan'ın doğumuyla başlayan olay akışı mücadeleler ve engellerin aşılması ile devam ederek Oğuz Kağan'ın devlet

yönetimini oğullarına bırakması ve nasihatleri ile son bulur. Destanın hiçbir yerinde geri dönüş tekniği kullanılmaz. Yine metnin katmanlı bir yapısının olmadığı da belirtilmelidir.

Destanda görülen bu tek yön aslında Oğuz Kağan'ın şahsında Türk milletinden beklenen bir yaklaşımdır. Millet olarak en iyisini elde etmek için hep ileriye dönük adımlar atılması, süreç devam ettikçe daha zorlu mücadelelerle karşılaşılması, büyümeğe bağlı olarak karşılaşılan zorluk derecelerinin de artması destanda verilmek istenen mesajlar olarak kabul edilebilir. Bu olay akışı aynı zamanda kahraman tipi Oğuz Kağan'ın kişiliğinin alp tipine erişmesinin de yolculuğudur. Metinde tespit edilen örneklerden hareketle Oğuz Kağan Destanı'nda "Anlatımda Tek Çizgилilik Kuralı"nın sağlandığı söylenebilir.

3.9. Kalıplaştırma Kuralı

Olrik'e göre (1994b, s. 4), "Aynı çeşitten iki insan veya durum elverdiği ölçüde değişik değil, elverdiği ölçüde birbirine benzerdir. Hayatın böyle katı üsluplaştırılmasının kendine özgü bir estetik değeri vardır. Gereksiz olan her şey atılmış ve sadece gerekli olanlar göze çarpıcı bir durumda ortaya çıkarılmıştır."

Oğuz Kağan Destanı'nda kalıplaşmalara rastlanılmaktadır. Canavarın öldürülmesinin tekrarlanan üç aşamada gerçekleşmesi; Oğuz Kağan'ın duaları ve kabul edilmesi sonucunda iki eşiyile karşılaşması; yine yaşlı kurdun ona dört defa yol göstermesi; karşılaştığı engeller, bu engelleri aşmak için yardım alması ve ad koyma geleneği; düşmanlarıyla yaptığı mücadeleler kalıplaşmalara örnek olarak verilebilir.

3.10. Büyük Tablo Sahnesi Kuralı

Olrik'e göre (1994b) anlatılar "Büyük Tablo Sahnesi Kuralı" ile doruğa ulaşır. Bu sahnelerde anlatı kahramanları yana gelirler. Gerçekten çok hayale dayalı olan bu durumlarda anlatı mantıksal örgüden sıyrılır ve durumu gizemli hale getirir (Çiftçi, 2013).

Destanda geçen "Oğuz, çıda ile canavarın başına vurdu." ifadesinde Oğuz Kağan'ın canavarla karşılaşması; "... gök yeleli erkek kurdu gördü" ifadesinde Oğuz Kağan'ın kurtla karşılaşması; "Gördü ki bu ışığın arasında bir kız var" ifadesinde evleneceği kızla karşılaşması; büyük tablo sahnesi kuralının destandaki karşılıklarındandır. Bu sahneler olağanüstü motiflerle süslenerek desteklenerek destanda gizemli bir anlatım sağlanmıştır.

3.11. Anlatı Mantığı Kuralı

Bu kurala göre halk anlatılarının kendine özgü bir mantığı vardır. Ortaya konulan tema konunun ana hatlarından etkilenmelidir. Bu etki ise temaların anlatı içindeki ağırlığıyla doğru orantılıdır. Ayrıca anlatının mantığı her zaman doğal dünyanın mantığıyla ölçülmez. Animizme, mucize ve büyüye olan eğilim anlatının temel kuralıdır. Anlatının mantığının kabul edilmesi her şeyden önce metnin iç tutarlılığına

bağlıdır ve bu mantık nadiren dış dünyanın gerçekleriyle karşılaştırılır (Olrik, 1994b).

Oğuz Kağan Destanı'nda amaç Oğuz alp tipinin olgun insan olma serüvenini halka sunmaktır. Söz konusu amaç doğrultusunda insanüstü vasıflara sahip kişiliğiyle halkını canavardan kurtaran kahramanın Tanrı tarafından kendisine verilen eşlerle ve çocuklarla ödüllendirilmesi ve yönetici vasfıyla Tanrı'nın yeryüzüne yönetmek için gönderdiği kahramanın savaşları kazanması; bu konuların destanın amacı doğrultusunda anlatı mantığına uygun bir şekilde ana temayı yansıtmak için kullanıldığı söylenebilir.

3.12. Olay Örgüsünde Entrika Birliği Kuralı

Bir halk anlatısı için temel ölçütlerden biri de birbiriyle sıkı bağlarla örülmüş bir olay örgüsünde entrika birliğinin olmasıdır. Olay örgüsünde gevşek olayların ve belirsiz hareketlerin varlığı anlatının elden geçirildiğini gösterir. Entrika birliğinde olayların gerçekleşme sırası bir nedensellik taşır (Olrik, 1994b). Bir olaydan kaynaklanan olay zincirinin farklı sapmalarının olmayışı şeklinde de tanımlanabilir.

Oğuz Kağan Destanı'nda kahramanın canavarla mücadelesinde başarılı olabilmesi için bazı özelliklere sahip olması gerekir. Bu özellikler destanda "Ayakları sığır ayağı gibi, beli kurd beli gibi" (Banarlı, 2004, s. 17) ifadeleriyle verilmeyle çalışılmıştır.

3.13. Epik Birlik Kuralı

"Epik Birlik Kuralı"nda olayların gerçekleşme sırası bir beklentiyi karşılayacak şekildedir. Bir olayın gerçekleşmesi peşi sıra gerçekleşmesi muhtemel olan olayların beklentisini de beraberinde getirir (Olrik, 1994b).

Oğuz Kağan Destanı'nda kahramanın doğuşu itibarıyla sayılan birtakım olağanüstü özellikler onun ileride vereceği mücadelelerin habercisi sayılabilir. "Bu oğul, anasının göğsünden ilk sütü içip bundan sonra içmedi. Çiğ et, çorba ve şarap istedi. Dile gelmeğe başladı. Kırk günden sonra büyüdü. Yürüdü, oynadı" (Banarlı, 2004, s. 17) ifadeleriyle sıra dışı özellikler atfedilen kahramanın olay akışında olağanüstü birtakım durumlarla karşılaşabileceğinin beklentisi oluşturulmaktadır. Ayrıca "Ayakları sığır ayağı gibi, beli kurd beli gibi, omuzları samur omuzu gibi, göğsü ayı göğsü gibi idi. Vücudunun her yeri tüylü idi" (s. 17-18) ifadeleriyle başkahramanın güçlü olmasını gerektiren büyük bir mücadeleye gireceği beklentisi oluşmaktadır. Nitekim kahramanın bu özellikleri sayıldıktan sonra canavarla mücadelesi anlatılmaktadır.

3.14. İdeal Epik Birlik Kuralı

"İdeal Epik Birliği" anlatının amacı doğrultusunda şekillenen ilişkiler üzerine destanın yapılandırılmasıdır. Birçok anlatı ögesi kişiler arasındaki ilişkileri en iyi şekilde açıklamak için bir araya gelir (Olrik, 1994b).

Oğuz Kağan Destanı'nda Oğuz karakteri doğumundan destanın sonuna kadar ideal insan, yönetici, baba ve alp tipini

yansıtır. Destanda bütün ilişkiler Oğuz'un sıradan bir insan olmadığı, Tanrı ile bağlantısı olan, Tanrısalı temsil eden bir kahraman olduğunu göstermeye yöneliktir. "Oğuz'un ilahî kaynaklardan gelen bir kahraman ve bu nedenle sıra dışı bir varlık olduğunu belirtebilmek için de beden tasvirinde kutsal olarak kabul edilen çeşitli hayvanlar ve gökyüzüyle alakalı bazı ifadeler kullanılmıştır"(Duyamaz, 2007, s. 57).

Destan içinde geçen bütün tasvirler, olaylar, diyaloglar incelendiğinde anlatı kurgusunun Oğuz Kağan'ı idealize bir tip olarak sergileme amacı güttüğü görülür. Oğuz Kağan'ın şahsında idealize edilen ise Türk milletinin var olma mücadelesidir.

3.15. Dikkati Başkahramanın Üzerine Toplama Kuralı

Tarihsel olayların anlatıldığı anlatılarda dikkat başkahramanın üzerinde toplanır. Bu kural halk anlatılarının en büyük kuralıdır. Başkahraman ve entrika birbirinden ayrı düşünülemez. Anlatı başkahramanın hikâyesiyle başlar ve bütün dış görünüşüyle o en önemli karakterdir (Olrik, 1994b).

Oğuz Kağan Destanı, Oğuz Kağan ile başlar ve onunla biter. Destanda bütün olay örgüsü Oğuz Kağan'ın hayatını göstermeye yöneliktir. Entrika onun etrafında şekillenir. Oğuz Kağan'ın doğumu ve sıradışı özellikleri, bilge ve olgun olması, canavarla mücadele etmesi, girdiği savaşları kazanması, göksel öğeleri temsil eden eşleri ve çocukları olması ve kahraman alp tipi olarak tanıtılmasında halk muhayyilesinin onun bir kahraman olarak tanıtılması için işbirliği yaptığı söylenebilir.

4. Sonuç ve Öneriler

Destanlar bir milletin geçmişine ayna tutan ve gelecek nesillere kültür birikimi aktarılmasında kültür kodlarını yansıtan en önemli edebî ürünlerdir. Bu ürünlerin incelenip anlaşılması halk bilimi açısından da önemli bir kaynak olarak görülmektedir. Oğuz Kağan Destanı da Türk kültürü ve tarihinin hangi inançlar üzerine şekillendiği hakkında bilgi veren bir kaynaktır.

Oğuz Kağan Destanı içerik açısından çok zengin kültür kodları barındırmaktadır. Bu destanda kullanılan motiflerin her biri anlam dünyası zengin bir birikimi yansıtmaktadır. Destanda ana kahramanın hayat hikâyesi olağanüstü olaylar ve motiflerle süslenerek idealize edilmekte ve o dönemin insan anlayışına, alp tipine, devlet anlayışına ışık tutmaktadır.

Halk anlatılarının incelemesinde birçok farklı yöntemden faydalanılmaktadır. Bunlardan biri de Axel Olrik'in Epik Kuralları'dır. Bu kurallara uygunluk gösteren anlatılar doğal anlatılar olarak kabul edilir. Yani anlatının şekillenmesinde herhangi bir suni etki görülmez. Aynı zamanda bu kuralların bir halk anlatısında sağlanması onun içerik olarak evrensel nitelikler taşıdığına da göstergesi kabul edilir.

"Epik Kuralları" Türk edebiyatında birçok çalışmaya uygulanmıştır. Özcan (1996) çalışmasında kuralların önemli

bir bölümünün Oğuz Kağan Destanı'nda karşılandığını belirtmiştir. Özcan'a göre (1996) destan bu yönüyle insanlığın ortak zihin özelliğini ve hayata bakış açısını göstermektedir. Adıgüzel (1999) çalışmasında Başkurt Destanı Akbuzat'a kuralların kusursuz olarak uygulanabildiğini tespit etmiştir. Yılmaz (1999) Manas Destanı'nı incelediği çalışmasında kuralların tamamının destanda sağlandığını tespit etmiştir.

Gülmen (2008) çalışmasında "Salur Kazanun Evi Yagmalandığı Boyu Beyan Eder" isimli hikâyeyi incelemiş ve "İkizler kuralı" ve "ilk ve Son Durumun Önemi kuralı" dışında tüm kuralların bu anlatıda işlediğini tespit etmiştir. Zariç (2007) çalışmasında Kirdeci Ali Kesikbaş Destanı'nı incelemiş ve destanın kuralların tamamını sağladığını tespit etmiştir.

Yılmaz (2009) çalışmasında Yûsuf u Züleyhâ mesnevisinde bazı kurallar hariç epik kuralların büyük bir kısmının karşılandığını belirtmiştir. Erdoğan (2010) da çalışmasında Cân u Cânân mesnevisini incelemiş ve yalnızca "İlk ve Son Durumun Önemi Kuralı"nın esere uygulanmadığını belirtmiştir.

Kılıç (2011) çalışmasında "Harname"yi incelemiş ve kuralların büyük ölçüde karşılandığını tespit etmiştir. Akyüz (2012) de çalışmasında Haldun Taner'in Keşanlı Ali Destanı'nın kuralların tamamını kapsadığını tespit etmiştir.

Zariç (2012) çalışmasında Yaşar Kemal'in Ağrıdaki Efsanesi isimli romanını incelemiş ve çağdaş bir roman olan "Ağrıdaki Efsanesi"nin, Axel Olrik'in belirlediği, kurallarının tamamını içerdiğini tespit etmiştir. Çiftçi (2013) çalışmasında Epik Kuralları açısından Oğuz Kağan Destanı'nın bazı karşılıklara sahip olduğunu ve destanın evrensel epik geleneğinin bir parçası olduğunu belirtmiştir.

Tuncel (2013) çalışmasında kuralları "Ağalık" adlı Karagöz oyununa uygulamış ve kuralların Türk seyirlik oyunları repertuarlarının halkbilimsel incelemeleri için de geçerlilik taşıdığı sonucuna ulaşmıştır. Bars (2014a) çalışmasında Köroğlu filmi incelemiş ve filmin kuralların tamamını içerdiğini tespit etmiştir. Ayrıca Bars (2014b) çalışmasında Ferhat ile Şirin Hikayesi'ni incelemiş ve halk hikâyelerimizden biri olan ve divan edebiyatında da çeşitli mesnevilere konu olan Ferhat ile Şirin adlı aşk hikâyesinde A. Olrik'in Epik Kuralları'nın tümünün yer aldığını tespit etmiştir.

Görüldüğü gibi A.Olrik'in Epik Kuralları birçok çalışmanın inceleme alanına girmiştir. Özellikle Türk yazılı ve sözlü kültür ürünlerinin incelendiği bu çalışmalarda kuralların genel olarak karşılandığı görülmüştür. Bu sonuca göre incelenen edebi ürünlerin evrensel özellikler taşıdığı söylenebilir.

Bu çalışmada da Axel Olrik'in Epik Kuralları çerçevesinde Oğuz Kağan Destanı incelenmiştir. Destan metninin incelenmesinde Olrik'in (1994a; 1994b) belirlediği on beş kural dikkate alınmıştır. Çobanoğlu da (2010) "Epik Kuralları"ni on beş madde olarak ele almıştır. Çalışmada Oğuz Kağan Destanı'nın kuralların tamamını karşıladığı

tespit edilmiştir. Bu yönüyle çalışmanın süperorganik olup evrensel özelliklere sahip bir epik olma özelliği taşıdığı söylenebilir.

Oğuz Kağan Destanı zengin içeriği ve yapısıyla gelecek nesillere aktarılması gereken bir kültür hazinesidir. Bu nedenle destanın incelenmesinin tek bir kuram ile sınırlı kalmaması farklı kuramların kullanıldığı çok yönlü bir incelemeğe dâhil edilmesi daha yararlı olacaktır. Ayrıca diğer destan ve halk anlatı türlerinin de incelenmesi ile Türk kültür ve edebiyat dünyasına katkıda bulunulacaktır.

Kaynakça

- Adıgüzel, S. (1999). Başkurt Destanı Akbuzat'ın Epik Kurallara Göre İncelenmesi. *Millî Folklor*, 44, 24-34.
- Aksoy, N. D. (2000). Oğuz Kağan Destanı ve Dini Motifler. *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*.1(5), 244-252.
- Akyüz, Ç. (2012). Haldun Taner'in "Keşanlı Ali Destanı" ve Axel Olrik'in Epik Yasaları. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(8), 1-11.
- Banarlı, N. S. (2004). *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*. (I. Cilt). İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Bars, M. E. (2013). Metinlerarası İlişkiler Bağlamında Oğuz Kağan Destanı'na Bir Bakış. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 2(4), 181-197.
- Bars, M. E. (2014a). Halk Anlatılarının Epik Kuralları Bağlamında Köroğlu Filmi (The Film of Köroğlu in The Context of Epic Rules of Folk Narration). *International Journal of Languages' Education and Teaching*, Aralık, 66-78.
- Bars, M. E. (2014b). A. Olrik'in Epik Yasaları Işığında Ferhat ile Şirin Hikâyesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 3(1), 306-324.
- Bayat, F. (2006). *Oğuz Destan Dünyası*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Çiftçi, F. (2013). Axel Olrik'in Epik Yasaları Işığında Oğuz Kağan Destanına Bir Bakış. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 8(4), 515-524.
- Çobanoğlu, Ö. (2003). *Türk Dünyası Epik Destan Geleneği*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Çobanoğlu, Ö. (2012). *Halkbilimi Kuramları ve Araştırma Yöntemleri Tarihi Giriş*. (6. Baskı). Ankara: Akçağ Yayınları.
- Duymaz, A. (2007). Oğuz Kağan Destanı'ndan Dede Korkut Kitabı'na Kahramanların Beden Tasvirlerinin Sembolik Anlamları Üzerine Değerlendirmeler. *Millî Folklor*, 76, 50-58.
- Erdoğan, M. (2010). Yazma Kültürüne Ait Bir Metne Epik Yasaların Uygulanması Denemesi. *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 5(3), 1198-1217.
- Gülmen, N. (2008). Axel Olrik'in Epik Yasaları Işığında "Salur Kazanun Evi Yagmalandığı Boyu Beyan Eder" İsimli Hikâyenin Okunması. *Millî Folklor*. 79, 14-20.
- Kılıç, M. (2011). Divan Şiirinde Bir Hayvan Masalı: "Harname". *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 6(3), 1967-1982.
- Oğuz, Ö. M. (2004). Destan Tanımı ve Eski Türk Destanları. *Millî Folklor*, 62, 5-7.
- Olrik, A. (1965). Epic Laws of Folk Literature. *The Study of Folklore (ed. A. Dundes)*, Engelwood Cliffs, 135-136.

- Olrik, A. (1994a). Halk Anlatılarının Epik Kuralları I. *Milli Folklor*, 23, 2-5.
- Olrik, A. (1994b). Halk Anlatılarının Epik Kuralları II. *Milli Folklor*, 24, 4-6.
- Onay, İ. (2013). Türk Kültür Tarihi Bakımından Oğuz Kağan Destanı ve Önemi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 171, 29-44.
- Özarslan, M. (1998). Oğuz Kağan Destanı'nda Tarihi, Dini, Beşeri ve Tabiatüstü Unsurlar. http://turkoloji.cu.edu.tr/HALKBILIM/metin_ozarslan_oguz_kagan_destaninda_tarihi_dini_beseri_tabiatusu_unsurlar.pdf. adresinden 28/01/2014'te alınmıştır.
- Özcan, T. (1996). Oğuz Kağan Destanı'nın Halk Anlatılarının Epik Kuralları Bakımından İncelenmesi. *Milli Folklor*, 31/32, 95-97.
- Öztürk, A. (1980). *Çağlar İçinde Türk Destanları*. (Birinci Baskı). Emek Matbaacılık.
- Sepetçioğlu, M.N. (1972). *Türk Destanları*. (Birinci Baskı). Toker Yayınları.
- Sepetçioğlu, N. (1995). *Karşılaştırmalı Türk Destanları*. İstanbul: Akran Yayınları.
- Tuncel, U. (2013). Axel Olrik'in Halk Anlatılarının Epik Yasaları Bağlamında "Ağalık" Adlı Karagöz Oyunu Çözümlemesi. *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, 48(48), 203-240.
- Turan, M. (bt). *Türk Destanları*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Türk Dil Kurumu. (2005). *Türkçe Sözlük*. (10. Baskı). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Yılbır, S. (2006). *Türk Destanlarında İnanç ve İnanışlar*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Yılmaz, M. (1999). *Manas Destanı'nın Epik Kurallara Göre İncelenmesi (Saginbay Orozbekov Varyantı, C. 1)*. Yayımlanmamış doktora tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Yılmaz, M. (2009). Hamdi'nin Yûsuf u Züleyhâ Mesnevisi'nin Epik Karakterinin Değerlendirilmesi Üzerine Bazı Tespitler. *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 4(8), 2444-2461.
- Zariç, M. (2007). Kirdeci Ali Kesikbaş Destanı'nın Metin Merkezli Temel Halkbilimi Kuramları Açısından İncelenmesi. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 22, 199-216.
- Zariç, M. (2012). Axel Olrik'in Epik Yasaları ve Lord Raglan'ın Kahraman Kalıbı Açısından Ağrı'dağı Efsanesi Romanı. *Electronic Turkish Studies*, 7(4), 3337-3349.